
КАЛАНДИРЕЦЬ Н.М.,
аспірантка, кафедра соціальної
педагогіки та інформаційних
технологій в освіті, Національний
університет біоресурсів і
природокористування України,
м. Київ, Україна

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

У статті виділені основні компоненти в структурі підприємницької діяльності, описані зміст і структура підприємницької компетентності майбутніх економістів аграрного профілю.

Ключові слова: підприємницька діяльність, підприємницька компетентність, компоненти підприємницької компетентності.

В статье выделены основные компоненты в структуре предпринимательской деятельности, описаны содержание и структура предпринимательской компетентности будущих экономистов аграрного профиля.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, предпринимательская компетентность, компоненты предпринимательской компетентности.

The article highlights major components within the structure of entrepreneurial activity, describes the content and the structure of entrepreneurial competence of future agricultural economists.

Key words: entrepreneurial activity, entrepreneurial competence, components of entrepreneurial competence.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Нині аграрний сектор посідає важливе місце в економіці України і суспільства в цілому. Сільське господарство є великою галуззю в господарстві нашої країни, тому не дивно, що зростає цікавість молодих людей до економічних знань, підприємницької діяльності в аграрній галузі.

У зв'язку з цим існує об'єктивна необхідність підвищення якості професійної освіти студентів аграрного профілю в контексті пріоритетних напрямків модернізації сучасної вищої школи, пошуку шляхів і засобів підготовки професійно-компетентних і конкурентоспроможних фахівців, які вміють швидко адаптуватись до динамічних змін у соціально-технологічному та професійно-виробничому середовищі, постійно підвищувати свій професійний рівень.

Враховуючи вищезазначене, ідея комплексної, систематичної підготовки сучасних фахівців з економіки до підприємницької діяльності знаходить все більше місця при організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах освіти, зокрема і аграрних. Однією з основних вимог до підготовки майбутніх економістів-аграрників виступає формування у них підприємницької компетентності.

Аналіз досліджень і публікацій. Про-

блемою формування професійної компетентності майбутніх економістів займалися такі вчені як: О. Аксьонова, О. Бабаян, Н. Баловсяк, Н. Болюбаш, О. Гончарова, І. Демура, Ю. Деркач, Г. Копил, Н. Кошелева, І. Носач, Н. Уйсімбаєва та ін.

В останні десятиріччя вітчизняними вченими було захищено дисертації з проблеми формування підприємницької компетентності: Т. Матвеева (формування підприємницької компетентності в учнів старших класів на основі методу проектів), О. Сулаєва (формування підприємницької компетентності у студентів технікуму), А. Чернявський (формування підприємницької компетентності бакалавра-регіонознавця). Але проблема формування підприємницької компетентності майбутніх економістів аграрного профілю до цього часу залишається поза увагою науковців. Це стосується і визначення змісту та структури цієї компетентності.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці змісту та структури підприємницької компетентності майбутніх економістів аграрного профілю.

Вклад основного матеріалу дослідження. Головною складовою підприємницької компетентності є поняття «підприємницька діяльність». Розглянемо його більш детально.

Підприємницьку діяльність в аграрному секторі можуть здійсню-

вати як окрема людина, так і група людей. Закон України «Про підприємництво в Україні» встановлює, що суб'єктами підприємницької діяльності можуть бути громадяни нашої держави, інших країн, не обмежені законом у право- або дієздатності, та юридичні особи всіх форм власності [2].

На основі аналізу підходів науковців до характеристик підприємницької діяльності та результатів власного пошуку виокремлюємо такі *змістові складові підприємницької компетентності майбутнього економіста аграрної галузі*:

- здатність по-новому мислити, генерувати інноваційні бізнес-ідеї, перетворюючи їх на нові технології з метою отримання прибутку;
- здатність працювати за межами запропонованих вимог і в умовах невизначеності;
- здатність оперативно оцінювати перспективність нових ринкових можливостей для бізнесу, економічні та соціальні умови здійснення підприємницької діяльності;
- здатність розробляти власні бізнес-плани створення і розвитку нових організацій, напрямків діяльності, продуктів;
- здатність до прийняття рішень, готовність прийняти на себе відповідальність за їх наслідки;
- розуміння суті проблеми і вміння знаходити новаторське її рішення в стандартних і нестандартних ситуаціях;
- вміння налагоджувати зв'язки, домовлятися, здійснювати комунікації з різними партнерами, укладати ефективні угоди;
- вміння контролювати використання ресурсів, забезпечувати

оптимальний розподіл ресурсів між операціями і проектами;

- готовність ризикувати, вміння управляти ризиком;
- готовність до особистого і професійного саморозвитку;
- здатність до критичної оцінки особистих переваг і недоліків.

Для ефективного формування підприємницької компетентності майбутнього економіста аграрної галузі проведемо аналіз вітчизняної й зарубіжної літератури щодо структури професійної та підприємницької компетентності фахівців різних сфер діяльності.

Компетентність є особистісною характеристикою індивіда та розглядається дослідниками як сукупність взаємопов'язаних між собою компонентів. Науковці, при цьому, по-різному визначають компонентний склад компетентності. Так, Дж. Равен у структурі компетентності виділяє чотири компоненти: когнітивний, афективний, вольовий, навички і досвід [8]. Російські вчені (В.А. Болотов, А.В. Хуторський, В.В. Серіков, І.А. Зимня, та ін.) до структури поняття компетентності включають такі складові: мотиваційну (готовність до прояву компетентності), когнітивну (володіння знаннями); діяльну (сформованість способів діяльності, технологічної письменності); аксиологічну (освоєння цінностей, ціннісне ставлення до професійної діяльності і особистого зростання). На думку експертів "DeSeCo", до внутрішньої структури компетентності входять знання, пізнавальні і практичні уміння і навички, ставлення, емоції, цінності і етичні норми, мотивація [7, с. 22].

Деякі науковці, наприклад, О. Іванасєвська, вважають, що на сучасному етапі дослідження компетентності немає узагальненої точки зору відносно

розуміння як компонентного складу компетентності, так і змістового наповнення її складників, оскільки погляди вчених значною мірою залежать від того, як проблема вписана у коло їхніх наукових інтересів [3]. Очевидно, що підприємницька компетентність фахівця будь-якого профілю має розглядатися як загально-професійна, тому доцільно розглянути підходи науковців щодо визначення структурних компонентів професійної компетентності. Так наприклад, на думку Н. Козлової та Л. Павлової структура професійної компетентності повинна включати три основні компоненти: змістовий (орієнтація у цілях і завданнях професійної діяльності, зміст професійної та суміжних з нею сфер); ресурсно-часовий (поінформованість про трудомісткість і складність професійних завдань, про необхідний і наявний рівні професійної підготованості членів колективу, технічних, кадрових і часових ресурсів); соціально-економічний (комунікативність, адекватність міжособистісного сприйняття і взаємодії; вміння запобігати конфліктам) [5].

Деякими вченими досліджувалась підприємницька компетентність майбутніх фахівців різних сфер діяльності. Так, розглядаючи структуру інноваційно-підприємницької компетентності менеджера Л.П. Качалова виділяє в ній ряд складових компонентів:

1) соціальний, який розуміється як усвідомлення відповідальності за плоди своєї праці;

2) професійно-орієнтуючий, який виражається в підготовленості до самостійного творчого виконання інноваційних процесів у підприємництві;

3) соціально-психологічний або готовність до спілкування та співпраці і взаємодії;

4) спеціально-предметний, який

тлумачиться як володіння професійними знаннями, вміннями та навичками [4].

Російська дослідниця Колчина В.В. виділяє такі структурні компоненти інноваційно-підприємницької компетентності: аналітично-прогностичний, планово-проектний, професійно-позиційний та когнітивно-діяльнісний [6].

Структура підприємницької компетентності магістрів спеціальності «бізнес-адміністрування» за М. Стрельниковим, включає: *особистісний* (відповідальність; організаторські здібності; енергійність; ініціативна, самостійна діяльність), *організаторський* (умови ризику; здійснення будь-яких видів господарської діяльності; планування, контроль, організація, володіння підприємством тощо), *комерційний* (уміння визначати прибутки і доходи бізнесу, вартість продукції; уміння вибирати і поєднувати різні види господарської діяльності з метою отримання найбільшої вигоди і ін.), *інноваційний* (уміння визначати інновації в діяльності; створювати інновації; уміння створювати нові види товарів і послуг, які будуть затребувані на ринку і ін.), *комунікаційний* (уміння вести переговори з постачальниками, посередниками, споживачами; уміння організувати співпрацю з іншими фірмами з метою розширення своєї діяльності та отримання прибутку тощо) компоненти [9].

Дослідниця Ю. Білова виділяє такі структурні компоненти підприємницької компетентності майбутніх економістів: *мотиваційно-ціннісний* (свобода вибору, самореалізація, ощадливість, толерантність, чесність), *когнітивний* (сукупність знань, що відображають розуміння сутності сучасного суспільства; знання, які складають інформативну основу пошукової

пізнавальної діяльності; теоретичні знання про основні поняття та методи підприємницької діяльності), *діяльнісний* (уміння вибору ефективної бізнес-ідеї, вибір форм підприємницької діяльності, організація та планування та прогнозування діяльності, уміння презентабельності подання власних проєктів, уміння ведення конструктивного ділового діалогу, уміння творчо розв'язувати різноманітні проблеми на основі набутих знань, умінь, способів мислення, уміння управління та контролю) та *емоційно-вольовий* (здатність розуміти власний емоційний стан в ситуації пошуку та реалізації бізнес-проєктів; здатність достойно переживати відсутність результату, здатність відкрито ділитися своїми почуттями і переживаннями, цілеспрямованість, терпіння і володіння собою в ситуаціях невизначеності) компоненти [1, С.15-17].

Результатами проведеного аналізу підходів науковців до визначення структури компетентності як особистісної характеристики індивіда і визначення структур професійної та підприємницької компетентності показав, з одного боку, розмаїття підходів щодо розв'язання зазначеної проблеми, а з іншого – однозначність наукових поглядів в оцінці ролі таких важливих чинників, як економічні знання та вміння, особистісна позиція щодо різноманітних економічних питань, участь в підприємницькій діяльності тощо.

На основі психолого-педагогічних досліджень, навчальних планів вищого аграрного навчального закладу та беручи до уваги принцип взаємозв'язку компонентів будь-якої структури, *структура підприємницької компетентності майбутніх економістів аграрного профілю нами представлена у єдності мотиваційного, когнітивного, ор-*

ганізаційно-діяльнісного та особистісного компонентів.

У процесі професійної підготовки економістів у вищому аграрному навчальному закладі *мотиваційний компонент* є основою формування підприємницької компетентності майбутніх економістів, адже він спонукає їх до підприємницької діяльності. Цей компонент, насамперед, викликає у майбутніх фахівців інтерес до підприємницької діяльності, що в свою чергу сприяє самовдосконаленню, саморозвитку, стимулює творчі прояви особистості та спрямовує на потребу в засвоєнні професійно-підприємницьких знань, вмінь та навичок.

Когнітивний компонент підприємницької компетентності майбутніх економістів аграрного профілю передбачає сукупність знань з підприємницької діяльності, які є основою для практичної діяльності: підприємницьке мислення; умінь аналізу і проєкування реальних проблемних ситуацій; здібностей до ефективного підприємницького рішення.

Організаційно-діяльнісний компонент визначається ставленням та умінням до активного включення у підприємницьку діяльність, тобто до її організації. Зокрема, це передбачає застосування знань у практичній ситуації і самостійний переніс відомих способів діяльності в нові умови.

Особистісний компонент відображає інтелектуальні, особистісні якості, властиві для підприємця. Важливим у цьому компоненті підприємницької компетентності є розвиненість комунікативних умінь, що виявляються в ораторських здібностях, ерудиції, знань психологічних основ спілкування тощо.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На основі теоретичного аналізу до-

сліджуваної проблематики можна зробити висновок, що в педагогічній науці зміст і структура підприємницької компетентності розглядаються як сукупність професійних знань, умінь і навичок, інтегральних характеристик особистості, які визначають: практичну готовність фахівця (майбутнього економіста аграрного профілю) до здійснення підприємницької діяльнос-

ті, результативність підприємницької праці, обсяг накопиченого досвіду для виконання певних завдань і т.п.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку полягають у розробці педагогічних умов формування підприємницької компетентності майбутніх економістів у вищому аграрному закладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білова Ю. А. *Поняття та структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю* / Ю. А. Білова // *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць*. – Рівне : РДГУ. – Вип. 7 (50). – 2013. – С. 15-17.
2. Закон України «Про підприємництво» [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/698-12>.
3. Иванеевская Е.А. *Формирование компетентности социального взаимодействия школьников во внеурочной деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Е.А. Иванеевская*. – Самара, 2012. – 28 с.
4. Качалова Л.П. *Рефлексивно-аналитический подход к определению понятия инновационно-предпринимательская компетентность* // *Научный поиск*, № 3. – Вып.2. – С. 37-42.
5. Козлова Н.Б. *Развитие профессиональной компетентности будущего учителя иностранного языка в процессе иноязычной подготовки в вузе.: Автореф. дис. к.пед.н.* – Магнитогорск: МаГУ, 2003. – 22 с.
6. Колчина В. В. *Структурная характеристика инновационно-предпринимательской компетентности будущего менеджера – студента вуза* [Электронный ресурс] / В. Колчина // *Научный поиск: вестник кафедры педагогики и психологии*. – 2013. – № 1. – Режим доступа: <http://vestnikkaf.esrae.ru/1-17>.
7. Овчарук О.В. *Компетентності як ключ до формування змісту освіти // Стратегія реформування освіти України*. – К.: К.І.С., 2003. – 295 с.
8. Равен Дж. *Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы: Пер. с англ., Изд. 2-е, испр.* – М.: “Когито-Центр”, 2001. – 142 с.
9. Стрельников М. В. *Структура підприємницької компетентності магістрів спеціальності “Бізнес-адміністрування”* / М. В. Стрельников // *Наукові записки КДПУ*. – Кіровоград : КДПУ. – Вип. 141, ч. 2. – 2015. – С. 148-151.

TRANSLITERATION OF RESOURCES:

1. Bilova Yu. A. Pomyattya ta struktura pidpry`yemny`cz`koyi kompetentnosti majbutnix faxivciv ekonomichnogo profilyu / Yu. A. Bilova // Onovlennya zmistu, form ta metodiv navchannya i vy`xovannya v zakladax osvity`: zb. nauk. pracz`. – Rivne : RDGU. – Vy`p. 7 (50). – 2013. – S. 15-17.
2. Zakon Ukrayiny` «Pro pidpry`yemny`cz`tvo» [Elektrony`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/698-12>.
3. Y`vanaevskaya E.A. Formy`rovany`e kompetentnosty` socy`al`nogo vzay`modejstvoy`ya shkol`ny`kov vo vneurochnoj deyatel`nosti`: avtoref. dy`s. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 / E.A. Y`vanaevskaya. – Samara, 2012. – 28 s.
4. Kachalova L.P. Refleksy`vno-analy`ty`chesky`j podxod k opredeleny`yu ponyaty`ya y`nnovcy`onno-predpry`ny`matel`skaya kompetentnost` // Nauchnyj poy`sk, # 3. – Vyр.2. – S. 37-42.
5. Kozlova N.B. Razvy`ty`e professy`onal`noj kompetentnosty` budushhego uchy`telya y`nostrannogo yazyka v processe y`noyazychnoj podgotovky` v vuze.: Avtoref. dy`s. k.ped.n. – Magny`togorsk: MaGU, 2003. – 22 s.
6. Kolchy`na V. V. Strukturnaya xaraktery`sty`ka y`nnovcy`onno-predpry`ny`matel`skoj kompetentnosty` budushhego menedzhera – studenta vuza [Elektronnyj resurs] / V. Kolchy`na // Nauchnyj poy`sk: vestny`k kafedry pedagogy`ky` y`psy`xology`y`. – 2013. – # 1. – Rezhy`m dostupa: <http://vestnikkaf.esrae.ru/1-17>.
7. Ovcharuk O.V. Kompetentnosti yak klyuch do formuvannya zmistu osvity`// Strategiya reformuvannya osvity` Ukrayiny`. – K.: K.I.S, 2003. – 295 s.
8. Raven Dzh. Pedagogy`cheskoe testy`rovany`e: Problemy, zabluzhdeny`ya, perspekty`vy: Per. s angl., Y`zd. 2-e, y`spr. – M.: “Kogy`to-Centr”, 2001. – 142 s.
9. Strel`nikov M. V. Struktura pidpry`yemny`cz`koyi kompetentnosti magistriv special`nosti “Biznes-administruvannya” / M. V. Strel`nikov // Naukovi zapy`sky` KDPU. – Kirovograd : KDPU. – Vy`p. 141, ch. 2. – 2015. – S. 148–151.